

Versiune anonimată

Traducere

C-749/23-1

Cauza C- 749/23

Cerere de decizie preliminară

Data depunerii:

20 noiembrie 2023

Instanța de trimitere:

Okresní soud v Teplicích (Republica Cehă)

Data deciziei de trimitere:

14 septembrie 2023

Reclamantă:

innogy Energie, s.r.o.

Pârât:

QS

ORDONANȚĂ

Okresní soud v Teplicích (Tribunalul Districtual din Teplice, Republica Cehă) a statuat în complet de judecător unic în cauza

reclamantă: **innogy Energie, s.r.o.**, [omissis]

împotriva

pârât: **QS**, [omissis]

pentru plata sumei de 6609,66 CZK [coroane cehe]

astfel:

[*omissis*] În temeiul articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, adresează Curții de Justiție a Uniunii Europene următoarele **întrebări preliminare:**

- a. Sensul și finalitatea Directivei 93/13/CEE se opun unei interpretări a articolului 3 din directiva menționată coroborat cu punctul 1 litera (e) din anexa la aceasta, privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, și cu articolul 5 din această directivă menționată, referitor la redactarea clauzelor în scris într-un limbaj simplu și inteligibil, și cu principiul efectivității prevăzut la articolul 7 din directiva amintită în sensul că o penalitate contractuală inclusă în contractul de adeziune în secțiunea „Alte clauze” de la pagina 1/2 (prima pagină a contractului) este considerată – deși (contrar practicii obișnuite în domeniul contractelor încheiate cu consumatorii) pe această „primă” pagină nu se regăsește niciun element de identificare a părților, nimic nu a fost completat manual, iar penalitatea contractuală, fiind inclusă în secțiunea „Alte clauze”, pare a fi o dispoziție lipsită de importanță – ca parte integrantă a contractului scris încheiat între consumator și furnizor, întrucât consumatorului i se poate pretinde să ia cunoștință în mod corespunzător de acea pagină a contractului, în condițiile în care a doua pagină a contractului (2/2), care este efectiv completată și semnată, conține indicații suficiente în sensul că reprezintă a doua pagină a contractului, tocmai prin faptul că poartă mențiunea 2/2?
- b. Sensul și finalitatea Directivei 93/13/CEE se opun unei interpretări a articolului 3 din directiva menționată coroborat cu punctul 1 litera (e) din anexa la aceasta și/sau articolul 12 alineatul (3) din Directiva 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului în sensul că, în cazul rezilierii de către un furnizor a unui contract de furnizare de energie la preț fix încheiat pe durată determinată din cauza unei încălcări a obligațiilor de către consumator, nu este decisivă valoarea pierderii economice directe și efective suferite de furnizor ca urmare a rezilierii anticipate a contractului încheiat cu consumatorul?

[...]

Motivare

A) Obiectul procedurii

Prin acțiunea formulată, reclamanta solicită plata sumei de 6609,66 CZK pentru motivul că pârâtul, în temeiul unui contract unic de servicii de furnizare de energie electrică, a consumat energie electrică în scopuri casnice la punctul de alimentare [*omissis*] și s-a obligat să plătească prețul convenit pentru energia electrică furnizată. Contractul a fost încheiat pentru o perioadă determinată, s-a convenit un produs care garantează un anumit preț pentru energia electrică pe întreaga durată a

contractului (pe durata de bază a contractului, iar pentru perioada ulterioară/de reînnoire se specifică modul în care va fi determinat prețul) și oferă un preț unitar mai mic pentru energia electrică, spre deosebire de contractele încheiate pe durată nedeterminată. Reclamanta compensează acest avantaj printr-o penalitate contractuală care garantează respectarea obligației clientului constând în executarea în mod corespunzător a contractului pentru durata convenită. În același timp, această penalitate contractuală constituie și o compensație forfetară pentru prejudiciul pe care reclamanta îl poate suferi ca urmare a faptului că clientul nu a consumat energia contractată, deoarece, în cazul contractelor pe durată determinată, reclamanta achiziționează în avans energie electrică pentru client pentru întreaga perioadă contractuală convenită pe piețele angro volatile, pe baza așa-numitului consum previzibil în mod rezonabil. Ca urmare a încălcării de către pârât a obligațiilor sale privind plata corespunzătoare a prețului energiei electrice, reclamanta a încetat furnizarea de energie electrică în conformitate cu Legea energiei la 11 septembrie 2020 și a reziliat contractul printr-o scrisoare din 23 septembrie 2020. În contextul acestei rezilieri, reclamanta a facturat pârâtului o penalitate contractuală de 8800 CZK, în conformitate cu contractul pe durată determinată încheiat, prin emiterea, la 13 septembrie 2020, a unei facturi pentru valoarea penalității contractuale cu scadența la 23 septembrie 2020. Se solicita o penalitate contractuală în cuantum de 400 CZK pentru fiecare lună începând cu 11 septembrie 2020 și până la 24 iulie 2022, și anume pentru 22 de luni, în valoare totală de 8800 CZK. Pârâtul a efectuat o plată parțială de 2190,34 CZK și, prin urmare, suma solicitată în acțiune corespunde datoriei restante a pârâtului.

Pârâtul nu și-a exprimat poziția cu privire la această cerere.

Pârâtul nu s-a prezentat, fără justificare, la ședința stabilită, iar instanța de trimitere a desfășurat procedura în absența sa, în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură civilă, a luat act de înscrisurile de la dosar și a informat reclamanta (avocatul acesteia) că, având în vedere calitatea de consumator a pârâtului, avea îndoieli cu privire la compatibilitatea clauzei privind penalitatea contractuală cu dispozițiile dreptului Uniunii privind protecția consumatorilor. Reclamanta nu a prezentat observații cu privire la această procedură.

Pe baza probelor prezentate, instanța de trimitere a reținut următoarele constatări parțiale de fapt:

În ceea ce privește contractul unic de servicii de furnizare a energiei electrice din 24 ianuarie 2020 încheiat între reclamantă și pârât, în calitate de consumator, instanța apreciază că este vorba despre un contract sub forma unui formular, imprimat în prealabil de reclamantă, care a fost completat manual și semnat doar la pagina 2/2. Prin acest contract, cu efect de la 24 ianuarie 2020, reclamanta s-a angajat să permită consumul de energie electrică de la punctul de alimentare [omissis], iar pârâtul s-a angajat să plătească prețul de achiziție pentru consumul de energie electrică realizat, în conformitate cu tarifele aplicabile. Au fost convenite plăți anticipate lunare de 1 200 CZK, produsul fiind kitul de distribuție STANDARD DO2d, iar consumul prevăzut fiind de 1,8 MWh/an. Pe pagina

contractul marcată 1/2 din partea intitulată „Încheierea și durata contractului”, se precizează că acesta este încheiat pentru o perioadă determinată de 30 de luni („Durata de bază”) și nu poate fi reziliat anticipat în această perioadă.

Clauza în litigiu este cuprinsă în secțiunea „Alte clauze”, unde se precizează că clientul este obligat să asigure innogy, fără întârzieri nejustificate, cooperarea necesară pentru a permite începerea furnizării în temeiul contractului încheiat și, în special, se angajează să nu efectueze acte juridice sau de altă natură care să împiedice îndeplinirea acestei obligații (inclusiv schimbarea furnizorului), cu excepția celor la care are dreptul prin lege. În cazul încălcării acestei obligații, clientul este obligat să plătească innogy o penalitate în valoare de 3 000 CZK pentru categoria consumatori casnici și de 10 000 CZK pentru categoria consumatori profesioniști. Aceeași amendă este datorată de un client care induce innogy în eroare prin rezilierea contractului de comun acord și, cu încălcarea motivului declarat pentru negocierea respectivă, continuă să se alimenteze de la un alt furnizor la același punct de alimentare. În cazul în care clientul, fără consimțământul innogy, exprimă vreo manifestare de voință relevantă din punct de vedere juridic (indiferent dacă este exprimată sau notificată innogy, dacă este tardivă sau afectată de vicii și indiferent de persoana care a reziliat ulterior contractul/furnizarea și în ce mod) care vizează rezilierea anticipată a unui contract pe perioadă determinată sau încetarea unei livrări de la innogy (în calitate sa de responsabil de echilibrare pentru un operator de piață) efectuate în temeiul unui astfel de contract (o împuternicire de a schimba furnizorul sau notificarea cu întârziere a unei declarații de reziliere a unui contract pe durată determinată în termenul convenit este de asemenea considerată o astfel de manifestare de voință; în schimb, o simplă propunere de reziliere anticipată a contractului de comun acord nu este considerată o astfel de manifestare de voință) și/sau în cazul în care clientul încalcă în mod repetat (de exemplu de două sau de mai multe ori) oricare dintre obligațiile de plată prevăzute în contract (indiferent dacă este vorba despre aceeași obligație sau despre obligații diferite și dacă această încălcare este urmată de rezilierea unilaterală de către innogy) și/sau clientul face imposibilă furnizarea prin comportamentul său, innogy are dreptul de a percepe clientului o penalitate, care include de asemenea orice eventuală despăgubire pentru prejudiciile cauzate innogy ca urmare a faptului că clientul nu a consumat energia electrică convenită, în valoare de 400 CZK pentru categoria consumatori casnici și de 2 000 CZK pentru categoria consumatori profesioniști, pentru fiecare lună calendaristică și pentru fiecare parte a acesteia care urmează datei de reziliere sau de întrerupere a furnizării din partea innogy ca urmare a comportamentului clientului descris mai sus, până la expirarea duratei convenite a contractului (inclusiv eventuala prelungire a duratei contractului). În cazul unui client cu un tarif de distribuție D01d sau C01d în conformitate cu lista de prețuri, valoarea penalităților menționate în fraza precedentă se reduce la jumătate. Clientul este obligat să plătească innogy o penalitate de 100 CZK pentru fiecare caz individual de întârziere a unei plăți prevăzute în contract care depășește 10 zile. Clientul este obligat să plătească penalitatea facturată în termenul prevăzut în factură, în conformitate cu condițiile generale de contractare. În cazul în care se percepe o penalitate pentru rezilierea anticipată a contractului/încetarea anticipată

a furnizării cu încălcarea clauzelor contractuale, clientul este practic exonerat de obligația de a plăti această penalitate dacă își anulează sau își revocă declarația de reziliere anticipată a contractului și înlătură consecințele negative ale acesteia pentru innogy. Cu excepția cazului în care se stipulează altfel, pe lângă dreptul de a percepe o penalitate pentru încălcarea de către client a obligației sale, innogy are de asemenea dreptul de a pretinde daune-interese și dobânzi pentru întârzierea plății rezultată din încălcarea obligației în cauză. Eventuala reziliere a contractului nu afectează dreptul innogy la penalitatea care rezultă din încălcarea unei obligații de către client înainte de această reziliere. Secțiunea „Alte clauze” intră în vigoare la data intrării în vigoare a contractului.

În speță, contractul este completat de angajații reclamantei direct în mediul electronic (pe calculator), iar consumatorul are posibilitatea de a vizualiza documentul pe monitor; navigarea prin textul contractului este asigurată de angajatul reclamantei cu ajutorul unui mouse. Documentul este apoi semnat cu ajutorul unei tablete, iar versiunea finală a contractului semnat este trimisă la adresa e-mail a consumatorului. Contractul poate fi tipărit la cererea consumatorului în orice etapă a negocierii.

Printr-o scrisoare din 21 iulie 2020, pârâtului i s-a solicitat să plătească avansurile în valoare de 1 200 CZK datorate pentru lunile iunie și iulie 2020. Ulterior, reclamanta a reziliat contractul printr-o scrisoare din 23 septembrie 2020, cu motivația că pârâtul nu a plătit suma datorată reclamantei, în pofida solicitărilor repetate. Prin factura [omissis], reclamanta a efectuat o decontare finală și a contabilizat plata în exces pentru furnizarea de energie electrică pentru perioada 4 februarie 2020-11 septembrie 2020 în valoare de 316,36 CZK. Prin scrisoarea din 13 septembrie 2020, reclamanta a facturat pârâtului o penalitate contractuală de 8800 CZK pentru 22 de luni de neconsumare a energiei electrice, la 400 CZK pentru fiecare lună, cu scadența la 23 septembrie 2020.

B) Dispoziții de drept național

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Legea nr. 89/2012 privind Codul civil), cu modificările ulterioare

Articolul 2048 alineatul (1)

Dacă părțile au convenit asupra unei penalități contractuale într-un anumit quantum sau asupra unui mod de stabilire a acestui quantum în cazul încălcării obligațiilor contractuale, creditorul poate solicita penalitatea contractuală indiferent dacă a suferit sau nu un prejudiciu ca urmare a încălcării obligației convenite. O penalitate contractuală poate fi convenită și sub altă formă decât cea a unei prestații pecuniare.

Articolul 580 alineatul (1)

Un act juridic care este contrar bunelor moravuri este nul, la fel ca și un act juridic care este contrar legii, sensul și finalitatea legii impun astfel.

Articolul 1811 alineatul (1)

Profesionistul trebuie să furnizeze consumatorului toate informațiile într-un mod clar și inteligibil și în limba în care a fost încheiat contractul.

Zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon (Legea nr. 458/2000 privind energia).

[dispoziții de drept intern nerelevante *ratione temporis*].

Notă: Armonizarea cu Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului a fost realizată prin dispozițiile de mai sus, cu efect de la 1 ianuarie 2022 – până la această dată (până la 31 decembrie 2021), reglementarea în vigoare în ordinea juridică cehă era cuprinsă la articolul 11a din Legea privind energia, intitulat „Anumite măsuri de protecție a clienților”, iar conținutul acestuia nu este relevant în speță.

Articolul 28 alineatul (1)

Clientul are dreptul:

e) să aleagă și să schimbe furnizorul de energie electrică în mod gratuit,

Articolul 28 alineatul 2

Clientul este obligat:

(1) atunci când își exercită dreptul de alegere a furnizorului prevăzut la alineatul (1) litera e), să respecte termenul de preaviz convenit în cazul unui contract pe durată nedeterminată.

C) Dreptul Uniunii

Dispoziții de drept al Uniunii invocate

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii

Articolul 3

(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

Faptul că anumite aspecte ale unei clauze sau o anumită clauză au fost negociate individual nu exclude aplicarea prezentului articol pentru restul contractului, în cazul în care o evaluare globală a acestuia indică faptul că este, cu toate acestea, un contract de adeziune.

În cazul în care orice vânzător sau furnizor pretinde că s-a negociat individual o clauză standard, acestuia îi revine sarcina probei.

(3) Anexa conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.

Articolul 5

În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator. Această normă de interpretare nu se aplică în contextul procedurilor prevăzute la articolul 7 alineatul (2).

Articolul 7

(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzatori sau furnizori.

Anexă:

Clauzele menționate la articolul 3 alineatul (3)

1. Clauzele care au ca obiect sau ca efect:

[...]

(e) solicitarea de la orice consumator care nu și-a îndeplinit obligația să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație;

Directiva (UE) 2019/944 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de modificare a Directivei 2012/27/UE

Articolul 12

Dreptul de a schimba furnizorul și norme referitoare la comisioanele pentru schimbare

(1) Schimbarea furnizorului sau a participantului la piață implicat în agregare se realizează în cel mai scurt timp posibil. Statele membre se asigură că un client

care dorește să schimbe furnizorii sau participanții la piață implicați în agregare, cu respectarea condițiilor contractuale, are dreptul la o astfel de schimbare în termen de cel mult trei săptămâni de la data solicitării. Nu mai târziu de 2026, procesul tehnic de schimbare a furnizorului nu trebuie să dureze mai mult de 24 ore și trebuie să fie posibil în orice zi lucrătoare.

(2) Statele membre se asigură că cel puțin clienților casnici și întreprinderilor mici nu li se impune niciun comision pentru schimbare.

(3) Prin derogare de la alineatul (2), statele membre pot permite furnizorilor sau participanților la piață implicați în agregare să perceapă comisioane de încetare a contractului clienților care reziliază de bună voie contractele de furnizare a energiei electrice pe durată determinată cu prețuri fixe înainte de ajungerea la termen a acestora, cu condiția ca aceste comisioane să facă parte dintr-un contract pe care clientul l-a încheiat de bună voie și să fie comunicate clar clientului înainte încheierea contractului. Astfel de comisioane trebuie să fie proporționale și nu depășesc pierderile economice directe cauzate de client furnizorului sau participantului la piață implicat în agregare prin încetarea contractului, inclusiv costurile oricăror pachete de investiții sau de servicii deja furnizate clientului în cadrul respectivului contract. Sarcina probei cu privire la pierderile economice directe aparține furnizorului sau participantului la piață implicat în agregare, iar admisibilitatea comisioanelor de încetare a contractului este monitorizată de autoritatea de reglementare sau de o altă autoritate națională competentă.

D) Jurisprudența invocată

Hotărârea Nejvyšší soud (Curtea Supremă, Republica Cehă) din 30 august 2022, cauza nr. 33 Cdo 2151/2021-106, a anulat hotărârea Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci (Curtea Regională din Ústí nad Labem – secția Liberec, Republica Cehă) din 11 februarie 2021, cauza nr. 29 Co 165/2020-40, și a trimis cauza spre rejudecare.

Instanța de trimitere amintește că hotărârile judecătorești referitoare la cereri similare (identice) pot fi găsite în baza de date cu hotărâri judecătorești anonimizate menținută de Ministerstvo spravedlnosti ČR (Ministerul Justiției al Republicii Cehă, Republica Cehă) la adresa www.justice.cz.

Hotărârile definitive prin care se declară nulitatea (sau ineficacitatea) dispozițiilor în cauză sunt hotărâri definitive [referire la hotărâri ale instanțelor naționale de prim grad și de al doilea grad].

Există însă, de asemenea, hotărâri definitive în care nu s-a constatat nicio încălcare a legii, iar penalitatea contractuală convenită a fost declarată validă și cererea a fost admisă.

În marea majoritate a cazurilor, atitudinea părților este pasivă (nu participă la procedură, nu își prezintă poziția cu privire la obiectul procesului).

E) Motivarea primei întrebări preliminare

Problema clauzelor contractuale abuzive a fost examinată în lumina legislației în vigoare înainte de 1 ianuarie 2014, Ústavní soud České republiky (Curtea Constituțională a Republicii Cehe, Republica Cehă) pronunțându-se deja în contextul legislației în vigoare până la 30 decembrie 2013 în hotărârea sa din 11 noiembrie 2013, nr. I ÚS 35112/11, în care nu s-a limitat să precizeze că, pentru a nu fi considerate abuzive, „clauzele penale” trebuie să facă parte din contract, iar trimiterea la condițiile generale nu este suficientă pentru a se considera că a existat un acord valid, ci s-a referit și la faptul că textul unui contract încheiat cu un consumator, în special atunci când contractul se prezintă sub forma unui formular, trebuie să fie suficient de lizibil, clar și logic structurat pentru consumatorul mediu, clauzele contractuale trebuie să fie redactate cu caractere cu o dimensiune suficient de mare și nu trebuie să fie incluse în secțiuni ale contractului care să creeze impresia că sunt lipsite de importanță.

Reacția marilor corporații la această concluzie a fost aceea de a-și adapta contractele și de a include clauzele penale în textul contractelor respective. La fel a procedat și reclamanta, însă modul în care a integrat aceste clauze în contract suscită îndoieli cu privire la conformitatea efectivă a includerii cu principiul pe care se bazează Directiva 93/13/CEE a Consiliului. Cu alte cuvinte, se ridică problema dacă amplasarea unei clauze care nu a fost negociată individual în partea din contract desemnată ca pagina 1/2, în care nu sunt inserate clauze negociate individual, în „secțiunea reziduală” intitulată [„Alte clauze[”], în condițiile în care toate clauzele contractuale negociate individual sunt menționate exclusiv pe pagina 2/2, îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 5 din directivă.

Instanța de trimitere nu observă nicio diferență în ceea ce privește încheierea contractelor în format electronic în comparație cu încheierea acestora pe suport de „hârtie”, având în vedere că efectul plasării textului clauzelor penale ale unui contract de adeziune pe o pagină care nu este completată manual și care nu urmează după o astfel de parte a contractului, ci, dimpotrivă, doar o introduce și poate fi ignorată, indiferent de modul în care este încheiat contractul, sau este posibil să nu i se acorde o importanță la fel de mare ca informațiilor sub care este plasată direct semnătura este comparabil în ambele cazuri.

F) Motivarea celei de a doua întrebări preliminare

Penalitatea contractuală descrisă afectează consumatorii (printre altele) în cazul rezilierii contractului ca urmare a neîndeplinirii obligațiilor lor de plată. În ceea ce privește rezilierea contractului prin rezilierea de către furnizor, cel mai frecvent motiv este tocmai nerespectarea de către consumator a obligațiilor de plată. Reclamanta pretinde o penalitate contractuală pentru lunile în care nu a existat un consum în conformitate cu un contract pe durată determinată, care, în cazul consumatorilor, se ridică la 400 CZK pe lună, fără a trebui să dovedească valoarea pierderii economice directe efective, astfel cum ar fi fost cazul dacă ar fi sancționat un consumator care a reziliat contractul ca urmare a schimbării

furnizorului în perioada de validitate a obligațiilor contractuale. Ambele cazuri implică rezilierea unui contract înainte de expirarea termenului convenit în mod corespunzător, însă, în cazul rezilierii de către furnizor, acesta nu este împovărat cu obligația de a dovedi valoarea pierderii economice directe efective în cazul în care pretinde o penalitate contractuală, spre deosebire de cazul rezilierii relației contractuale prin voința consumatorului, când există o limitare clară a penalității la valoarea pierderii economice directe.

Instanța de trimitere observă că în speță nu a existat o plată insuficientă a prețului energiei, ci, dimpotrivă, a existat o plată excedentară, deși, fără îndoială, pârâtul nu a efectuat cel puțin două plăți anticipate lunare de energie în valoare de 1 200 CZK, iar contractul nu are ca obiect nicio obligație a consumatorului pârât de a consuma o cantitate minimă de energie. În același timp, penalitatea contractuală nu garantează nicio obligație din partea furnizorului însuși, nici măcar cea de bază de furnizare corespunzătoare a energiei.

G) Observații finale

În speță este vorba despre un așa-numit litigiu nesemnificativ, în care se statuează cu privire la o prestație a cărei valoare care nu depășește 10 000 CZK, iar decizia nu este supusă căilor de atac în conformitate cu dreptul național [*omissis*]. Prin urmare, instanța de trimitere a fost obligată să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene în temeiul articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

În același timp, trebuie subliniat că acesta nu reprezintă un caz izolat, ci aceeași chestiune face obiectul multor litigii, astfel încât răspunsul Curții de Justiție a Uniunii Europene la întrebările preliminare menționate mai sus va fi relevant în numeroase cauze.

[...]